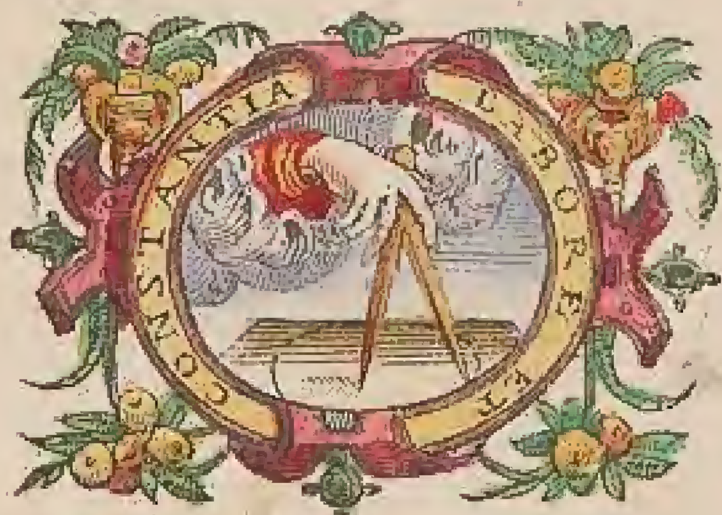
CAROLI CLVSII ATREB.
ALIQVOT NOTÆ IN GARCIÆ *Aromatum Historiam.*

EIVSDEM

Descriptiones nonnullarum Stirpium, & aliarum exoticarum rerum, quę à Generoso viro FRANCISCO DRAKE Equite Anglo, & his obseruatæ sunt, qui eum in longa illa Nauigatione, qua proximis annis vniuersum orbem circumiuit, comitati sunt: & quorundam peregrinorum fructuum quos Londini ab amicis accepit.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXXXII.

ILL^ri AC MAG^co DOMINO BALTHASARI DE BATTHYAN

hæreditario Regalium Dapiferorum in Vngaria Magistro, & S. C. R. Q. M^tis *Consiliario &c.*

CAROLVS CLVSIVS A.

OBILEM virum Anglum, proximis his tribus annis vniuersum orbem circumnauigasse, V. Mag^am intellexisse arbitror: celebris enim fuit vbique de eius reditu fama.

EA, dum superiore anno in Anglia essem, me permouit, vt nonnullam familiaritatem cum iis ambirem, qui ipsum comitati sunt, aliquid de rebus, quas in longa illa nauigatione obseruassent, cognoscere desiderans: quod amicorum quorundam sedulitate non modò mihi obtigit, sed ad ipsorum Pręfectum Dn. FRANCISCVM DRAKE, nauis dominum aditũ insuper habui, qui plurima humanissimè mecũ cõtulit. Multa pręterea cùm Nobilis quidã Eliot cognomine, qui ei comes fuit, tum alij ex

Drake familia auditu periucunda retulerunt: ſed maximè grata fuêre, quæ ad βοτανικὸν ſtudium pertinentia ab iis didici.

HORVM omnium, tum aliorum quorundam exoticorum fructuum, quos in Britannica iſta peregrinatione adquiſiui breues deſcriptiones, & nonnullorũ etiam icones in rei herbariȩ ſtudioſorum gratiam exhibere, atque ad Notas quas in Garciæ Aromatum hiſtoriam, poſt tertiam editionem, conſcripſi, addere volui, non minus gratas eis futuras ſperans, aliis lucubrationibus prius in lucem à me editis.

CETERVM, quoniam V. Mag^am^ huiuſmodi rebus delectari ſcio, ipſius nomini nuncupare libuit, cõfidens in inſigni quam inſtruit Bibliotheca, locum etiam illis inter reliquos libros conceſſurum: & tenuem iſtam, pro plurimis in me collatis beneficiis grati animi demonſtrationem boni conſulturum.

QVOD vt facere non grauetur, plurimũ oro, illi à Deo omnia felicia exoptans. Viennæ Auſtriæ, Cal. Ian. M. D. LXXXII.

CARO-

CAROLI CLVSII ATREBATIS IN AROMATVM HISTORIAM NOTÆ.

BETRE, *Arecæ, & Indicas nuces siue Coccos ferentis arborum icones, ante multos annos in Belgium ad me misit C. V. Alphonsus Pancius p. m. Illmi. Ducis Ferrariæ olim Medicus. Sed cùm eas fictitias esse existimarem, neque secunda, neque tertia editione, Aromatum historiæ insertæ fuêre.*

CVM *superiore porro anno sermones conferrem cum ornatissimo viro, multísque peregrinationibus claro Dn. Fabricio Mordente Salernitano, qui aliquot annis Goæ viciníſq. in India locis vixit, in mentionem earum arborum quæ istîc nascuntur incidimus: de quibus sanè multa admiranda, & auditu mihi iucundissima disseruit. Protuli itaque Pancij icones, vt illius iudicium intelligerem. Eas autem cùm genuinas esse affirmaret, exceptis paucis notis quas ex ipsius admonitione corrigi iussimus, exprimi curauimus, & breues descriptiones in studiosorum gratiam adiunximus.*

BETRE Cap. 18. lib. 1. Aromat.

ARBORIBVS *sese implicat & circumvoluit Betre, eásque scandit Hederæ modo, cui perquam similia habet folia, teste Fabricio & pictura: fructum* Betre.

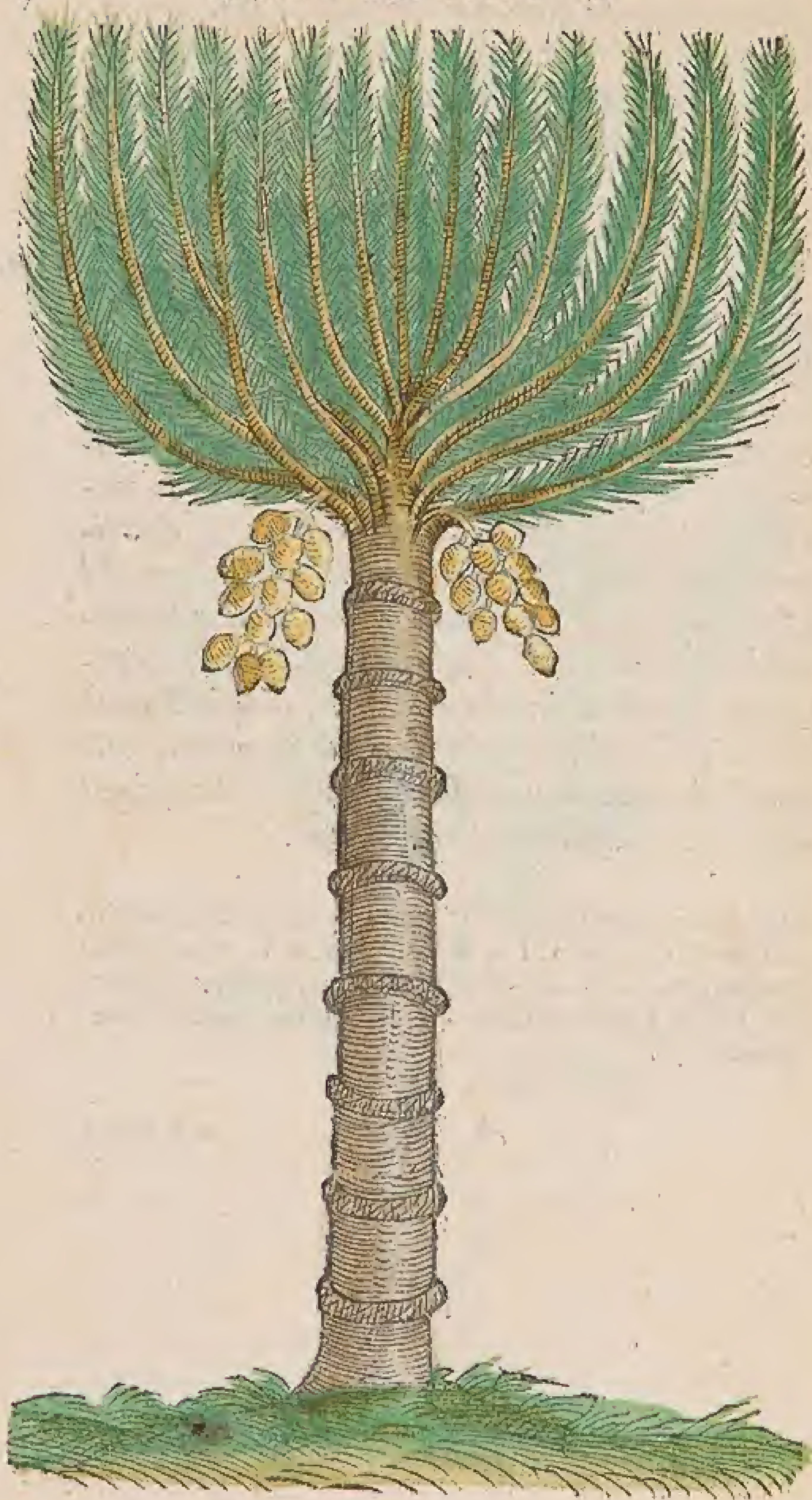

ex foliorum exortu promit contortum ut Garcias refert & pictura ostendit. Cui cùm ſimilimus videatur fructus à Raſſio mihi ante decennium donatus, eius etiam iconem oculis ſubiecimus.

ARECA Cap. 25. lib. 1. Aromat.

IN *magnam altitudinem excreſcit Arecæ arbor, trunco æquali propemodum vbiq. craſſitie, qui cortice integitur adeò læui, vt nullum aſcenſum præbeat, niſi aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut cincto per interualla caudice vinculis quibuſdam ex ſparto aliáue materia confectis, quemadmodum Garcias in nuces Indicas ferente arbore, quæ proximo capite deſcribitur, refert. Huius rami deorſùm nõ inflectuntur, ſed ſurſum vergunt, & incuruantur, vt procul intuentibus orbem quodammodo conficere videantur: folia pectinatim ramos vtrimque ambiunt, alioqui Palmæ ſimilia. Fructus deni aut duodeni ſuis inuolucris villoſis tecti dependent ex craſſis et oblongis pediculis, qui in inferiorum ramorum alis naſcuntur.* Areca.

Mendam in tertia annotatione eiuſdem cap. ſic corrigito A. r. *eſſet* q, i. l. 4. c. 2. ſ, q. q. ſ. t. c. e, p. c. v. a, *niſi poſtea cauſam ſubiiceret.* A. S. &c. adde ad calcem eiuſdem annotationis, *Hæc ille de Sultano Cambaiæ, quem pater à cunabulis veneno aluerat.*

COCCVS siue NVX INDICA.

Cap. 26. lib. 1. Aromat.

COCCOS *ferens arbor Palmæ modo crescit, & in altum tollitur: eius tamen caudex minimè vt in Palma scaber, sed læuis est. Eam ob causam subinde vinculis ligaturisque quibusdam ex sparto aut alia simili materia constantibus per interualla cingi solet, eáque vincula ferreis clauis trunco interdum adfiguntur, vt firmius hæreant, faciliorémque ascensum præbeant: alioqui difficulter omnino scandi potest, nisi laquei pedibus aptentur. Rami vt in Palma deorsum inflectuntur in arcum, dorsóque sunt elatiore, vtrisque oris in anteriorem seu superiorem partem vergentibus, vnde folia nascuntur Palmæ similia. Ex inferiorum ramorum, qua caudici connectuntur, alis, alij enascuntur rami, qui quinas & senas proferunt nuces suo multiplici densóque velamine tectas.* Coccus.

PORRO *adeo vicinæ interdum solent crescere Arecæ & Cocci arbores, vt earũ rami mutuo sese implicantes, pulcherrima vmbracula præbeant ad Solis radios æstúsque arcendos.*

In his etiam commorantur plerumque simiæ & cercopitheci, pérque ramos ex vna arbore in alteram transcendunt, venatorum qui eas persequuntur conatus ea ratione subinde eludentes.

Mendam quæ eodem cap. in Historia Cocci apud Garciam est, sic corrigito: a. f. q. i. a. f, u. c. a. p. *lege: aut fasciis vinculísue quibusdam arbores per interualla colligantes.*

Ad secundam annotationem cap. 34. lib. 1. Aromat. adde. *παταληνὴ verò Straboni Geograph. lib. 15. Insula est, quam Indus facit in duas partes diuisus, figura triangula: in qua vrbs est insignis nomine Pattala, à qua insula nominatur.*

ARBOR TRISTIS Cap. 1. lib. 2. Hist. Arom.

ET *quoniam nobis multa etiam retulit de Arbore tristi, cuius naturam, dum istic esset, summopere est admiratus: illius ramum cum suis floribus exprimi iussimus.*

ASSVRGIT *verò ea arbor interdum ad trium hominum altitudinem, iustámque crassitiem adquirit: ramos habet multis alis concauos, & foliis myrti foliis quàm simillimis onustos: in tenerioribus ramis nascuntur flores pediculis ex foliorum interna sede prodeuntibus inhærentes, copiosi, hoc est terni, quaterni, aut plures simul ferè congesti, candidi, Iasmini floribus forma magnitudinéque pares, foliisque mucronatis, vt illi, constantes, sed pleniores multiplicique foliorum textura, odoris fragrantissimi, & haud multum à Iasmini florum odore dissimilis; noctu autem solent ij flores explicari, & oriente Sole, simulatque ab ipsis radiis illustrari incipiunt, ilico decidere, vel antipathia quadam, vel præ nimia succi tenuitate, quem solares radij absumunt: nam quos Sol non attingit, diutius in arbore hærere solent. Studiosè verò colliguntur ij flores propter odoris fragrantiam, & vitreis organis odoratissima ex illis aqua elicitur, quæ aqua de mogli dicitur asserente Fabricio, quoniam Malauarica lingua arborem* Mogli *vocant, florésque idem nomen mutuati sunt.* Arboris tristis historia. Mogli.

Eius fructum obseruasse negat: quem verò adpingi iussimus, sub finem anni 1579. missus est Viennensi cuidam mercatori pro fructu arboris Indicæ cuius flores odoratissimi noctu aperiuntur, & oriente Sole decidunt: quibus notis maximè ad Arboris tristis historiam accedit.

ARBOR

Ceterum ſub anni 1580. initium ſimile planè ſemen à C.V. Ioachimo Camerario Viennam mihi miſſum fuit, quo terræ commiſſo, duæ plantæ enatæ ſunt, quas Septembri florere incipientes, repentinũ gelu corrupit. Ipſe verò Camerarius plures plantas nactus eſt, quæ flores quidem protulerunt, minimè tamen ad frugem peruenerunt, eiuſdem gelu iniuria. Intellexit autem, ſi ſemen plenam maturitatem conſequatur, autumno excidere, & ſeſe plurimum propagare. Idem me huius plantæ floribus ſiccis natiuum colorem retinentibus, & pictura ad viuum expreſſa liberaliter donauit.

Primum è terra emergit ocymi, quod cereale nonnulli cognominant, aut Circeæ Lutetianæ ferè modo, deinde caulem promit cubitalem, aut ampliorem, pollicari craſſitudine, ſucculentum, firmum, ex viridi purpuraſcentem, frequenter vti Balſamina fœmina geniculatum, & in ramos frequentes diuiſum: folia in ſingulis geniculis bina ex aduerſo ſemper naſcentia, Siliquaſtri ferè vel Circeæ Lutetianæ foliis admodum ſimilia, ſucci plena, circa baſim ampla, & per extremum mucronata, quæ guſtata, foliorum ſiliquaſtri grauem odorem, & tandem etiam acrimoniam propemodum referunt: flores in ramulorum alis ſinguli, oblongi, concaui, floribus Tabaci ferè ſimiles, nequaquam tamen in mucronatos angulos vt illi deſinentes, verùm in obtuſos quemadmodum conuoluoli flores, Tabaci floribus etiam ampliores, elegantiſſima interdum purpura nitentes, interdum flaui aut pallentes, nonnunquam etiam candidi, & plerunque binis coloribus in eodem flore eluceſcentibus, vel purpureo mediam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercurſante, vel tenuiſſimè

Iaſmini Mexicani hiſtoria.

per eum aſperſo, odoris ſuauis, ſtaminulis plurib. cum ſtilo paulò longiore è medio flore emergentibus, caduci admodum, & ſubitò præſertim ſub meridiem ſeſe contrahentes florum conuolouli modo: calyculi flores amplectentes in quinque mucronatas lacinias ſunt diuiſi, virides, & quaſi membranei, in quibus vnicum ſemen ſua membrana ſiue pericarpio incluſum, quod vbi maturuit fuſcum eſt, anguloſum, tuberculiſque quibuſdam inſignitum, & veluti corona exigua ornatum ſuperiore parte, baccæ myrti ferè magnitudine: radix, tametſi annua duntaxat, ſatis craſſa, intus alba, foris nigricans, & fibris aliquot prædita, guſtu nonnihil acri, cui admiſta ſit ſuperficialis quædam dulcedo. Illud etiam in hac planta obſeruatione dignum, quòd cùm contabeſcit, integri articuli decidant, & circa genicula interdum candida quædam effloreſcentia enaſcatur, quæ temporis ſucceſſu concreta, ſalis ſaporem refert: cuius notæ idem Camerarius candidè admonuit.

Peregrina & perelegans eſt hæc planta, nec ante annum 1580. mihi conſpecta. Eius ſemen Camerarius ex Italia acceperat Iaſmini Indici *ſiue* Mexicani *nomine: baccæ Myrti ferè magnitudine, nulla membrana ſiue pericarpio incluſum; & ſpõtè vbi maturuerit, vel leuiſſima agitatione excidens. verùm cùm nihil Iaſmini præter odoris ſuauitatem, ad quam nonnihil accedit, habeat, non video qua ratione commodè hac appellatione inſigniri queat. In Belgio, vbi etiam feliciter apud nonnullos rei herbariæ ſtudioſos cùm hoc anno tum ſuperiore creuit,* Solanum odoriferum *vocatum eſt: Hiſpani* Marauillas del Peru, *id eſt admirabilem peruanã appellarunt propter tam inſignem in eadẽ interdum planta florum varietatem: tametſi quas plu-*

Iaſminum Indicum, vel Mexicanum.

Solanum odoriferum. Marauillas del Peru.

quas plurimas hoc anno in Hieronymi Scholiers suburbano (vnde vnam exemptam delineari iussi, cuius hîc iconē proponimus) Antuerpiæ, & Nobilis matronæ C. V. Hoperi I. C. viduæ horto Coloniæ conspexi; singulæ stirpes vel omnino rubros, vel è rubro & pallido simul permixtis coloribus distinctos protulerunt.

At quas postea hoc eodem anno 1581. circiter Cal. Octobr. in Ill[mi]*. Principis Wilhelmi Landgrauij* Hassiæ *&c. amplissimo & cultissimo horto Cassellis vidi, mira varietate colores mutare deprehēdi. Nam licet vnica planta centenos aut plures flores vno die interdum proferret, ne vnus quidem (præter eos qui aut toti purpurei, aut pallidi erant) alteri similis erat: sed omnes colorum (tametsi purpureo & pallido constantium) varia mixtura inter se differebant: cùm nonnunquam purpura medium quasi florem secaret, nonnunquàm alterni, modò purpurei, modò pallidi radij totum distinguerent, aut interdum magnis, modò exiguis purpurantibus maculis vario situ et mixtura toti flores aspergerentur. Altero die (nam, vt diximus, caduci admodum sunt, & quodammodo ephemeri, imò plerumque à meridie, præsertim per æstus, contrahuntur & flaccescunt) non minor in floribus recens enatis conspicitur varietas, & tamen si quis cum pridie decerptis, & inter chartas repositis conferat, colorum situ ab iis discrepare animaduertet. Tertio itidē die & subsequentibus similiter: vt insignis ista mutatio magnoperè me commoueret, & in summam admirationem raperet.*

Hachal indi. *Illud autem mirum, ex eodem semine insignem istorum florum varietatem prouenire. Peruanos* Hachal indi *crassa & in palato formata pronuntiatione nominare intelligo.*

FICVS

FICVS INDICA.

SED *quandoquidem in Indicarum arborum narrationem incidimus, silentio minimè premendam duxi miraculo verè dignam eam arborem, de qua idem Fabricius apud me verba fecit.*

IN *magnam altitudinem vnico trunco eóque admodum crasso assurgere solet: ramos deinde in omnia circum latera expandit, qui tenues quasdam fibras siue filamenta (qualia in Cuscuta vulgo nuncupata conspicimus) coloris, dum recentia sunt, cerei siue aurei demittunt. Iis, vbi terram attigerint, firmantur, nouámque quasi prolem generant: etenim magnam crassitiem paulatim adquirunt, & veluti in nouos arborum caudices transeunt, qui nouos rursus summa sui parte in latera ramos spargentes, nouis denuo fibris deorsum missis sese propagant. Sic alij deinceps rami in infinitum, vt interdum vnica arbor suis propaginibus integrum ferè miliare Italicum in ambitu occupet, sitq; difficile, quæ primaria sit arbor, siue omnium istarum prolium parens diiudicare, præterquam ex trunci amplitudine, quæ nonnunquam in matre tanta est, vt trium virorum vlnis vix apprehendi queat. Verùm non modò inferiores rami similes fibras spargunt, sed etiam in arbore summi: ideóque vnica arbor densissimam siluam efficit. Sub eas autem arbores aditum sibi paraturi incolæ, fibras iam in truncos conuersas, tenuiores scilicet, exscindere solent, atque ea ratione veluti concamerationes & vmbracula facere arcendi caloris gratia: adeò enim densis ramulis reliqui maiores rami luxuriãt, vt solis radij nulla ratione penetrare queant: imò concaui istarum fornicum multiplicésque sinus scindunt inæqualiter inde resultantem aëra, quæ causa est vt Echo multis in locis ter atq; etiam sæpius humanas voces reddat. Vidit verò, qui mihi refe-* Ficus Indicæ historia.

rebat,

rebat, interdum octingentos aut mille viros, quo in numero ipse fuisset, vnius huiuscemodi arboris vmbra tegi: atque affirmabat terna etiam hominum milia sub tali arbore latêre posse. Folia fert in nouellis ramis mali cotonei foliis similia, supernè viridia, infernè candicantia, & lanugine, vti illa, pubescentia, quæ mirum in modum ab Elephantis expetuntur, ideóque in eorum pabulum cedere solent. Fructus extremi pollicis articuli magnitudine, ficubus exiguis similis, colore foris et intus sanguineo, granísque, vti vulgares ficus, plenus, dulcis quidem & edulis, verùm saporis minus grati quàm illæ: nascitur autem inter folia, quemadmodum vulgares ficus, hoc est in nouellis ramis, qua parte folia illis inhærent.

Prouenit in insula Goa, locísque vicinis.

DISPICIENDVM *superest an Veteribus cognita non fuerit hæc arbor, eiúsue historia literarum monumentis tradita: quandoquidē illam Indiæ partem Alexandri Macedonis victoriæ Europæis etiam hominibus aperuerunt.*

Q. CVRTIVS *lib. 9. Hist. rerum ab Alexandro gestarum, refert, Alexandrum Poro rege, & Hydaspe amne superato, ad interiora Indiæ processisse. Siluas autem fuisse prope in immensum spatium diffusas, procerísque & in eximiam altitudinem editis arboribus vmbrosas: plerosque ramos instar ingentium stipitum flexos in humum, rursus qua se curuauerant erigi, adeo vt species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ.* Indicę arbores vastæ.

PLINIVS *verò lib. 12. naturalis Hist. cap. 5. de Indicis arboribus agens, in hæc verba scribit.*

Ficus ibi exilia poma habet. Ipsa se semper serens, vastis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram incuruantur, vt annuo spatio infigantur, nouámque pro- Ficus Indica Plinij.

paginem faciant circa parentem in orbem quodam opere topiario. Intra sepem eam æstiuant pastores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, procúlue, fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant siluosa multitudine, vasto matris corpore, vt sexaginta pedes pleræque orbe colligant, vmbra verò bina stadia operiunt. Foliorum latitudo peltæ effigiem Macedonicæ [quæ à Xenophonte hederæ folio comparatur] *habet: ea causa fructum integens, crescere prohibet: rarúsque est, nec fabæ magnitudinem excedens: sed per folia solibus coctus prædulci sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acesinem maximè amnem.*

Meminit & lib. 7. cap. 2. Hæc [inquit] *facit vbertas soli, temperies cæli, aquarum abundantia (si libeat credere) vt sub vna ficu turmæ condantur equitum.*

STRABO *item Geograph. lib. 5. similem etiam arborem describit, tametsi nullo nomine insigniat, his verbis.*

Indica arbor admirabilis.

India multas quidem admirabiles arbores fert, è quibus est, cuius rami ad terram propendent, foliis non minoribus clypeo. Onesicritus curiosius ea persequens quæ sunt in Musicana terra Indiæ australissima, refert arbores quasdam ingentes esse, quarum rami cùm ad duodenos cubitos creuerint, reliquum incrementum pronum faciant, deflexi quousque terram contingant, deinde terram subeant, ac radices agant veluti traduces, mox rursus in truncum exeant, à quo postquam aucti fuerint, in eodem modo flectantur, & aliam propaginem efficiant, rursúsque aliam: & sic deinceps, vt ab vna arbore longum vmbraculum fiat, tabernaculo multis columnis nitenti simile.

E x *quibus descriptionibus facile cuiuis colligere licet, eam arborem de qua nobis institutus est sermo,*

illos au-

illos auctores intelligere voluisse.

SED *diligentius pressiúsque Theophrastus, qui Alexandri coætaneus fuit, quique haud dubiè eorum narrationes curiosè excepit, qui sub Alexandro in Indica expeditione militarunt. Is enim simili planè modo, paucis duntaxat notis variantibus, Ficum Indicam describit, qualis illa arbor est, cuius historiam ex Fabritij narratione dedimus.*

Plantarum igitur historiæ lib. 4. cap. 5. sic ait. Indica autem regio arborem ficum vocatam sortitur, quæ è ramis radices demittit singulis annis, vt primo volumine retulimus: demittit autem non ex nouellis, sed ex anniculis, atque etiam vetustioribus. Illæ se terræ coniungentes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita vt veluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solēt. Radices autem nascentes euidentissimè à ramis discernuntur: sunt enim candidiores, hirtæ, [δασεῖαι] *tortuosæq́;, bináque fronde foliatæ* [δίουλλοι.] *Item arbos comam supernam lasciuam gerit,* [ἔχει δὲ τὴν ἄνω κόμην πολλὴν] *tótaque fornicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit: quippe vmbram bino stadio facere fertur: & crassitudine caudicis, plerasque vltra quàm sexaginta graduum* [βημάτων, pedis vestigiorum] *orbem colligere, magna verò ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet,* [potius ad similitudinem quàm ad amplitudinem referenda hæc comparatio] *fructum admodum paruum, magnitudine ciceris, ficui similem: quamobrem Græci ficum eam arborem appellabant. Paucos verò admodum fructus fert, non tantùm pro arboris magnitudine, sed etiam omnibus rebus. Nascitur arbor hæc circa Acesinem amnem. hactenus Theophrastus.*

Ficus Indica Theophrasti

Cap. 12.

C V M *itaque tam multis notis Ficus Indica à ve[te]ribus*

ribus descripta, cum admirandæ huius arboris in India nascentis (cuius nomen vulgare sibi excidisse seriò dolet Fabricius) historia conueniat, eo audacius illi Ficus Indicæ nomen indidi, præsertim cùm illam ipsam esse certò mihi persuadeam.

GARCIAM *autem illius nullam mentionem facere inter tot exoticas arbores locis Goanæ insulæ vicinis nascentes, quarum descriptiones in Aromatum historia aspersit, satis mirari nequeo.*

NOS *porro iconem ex Fabritij narratione, quam concinnè ex ipsius etiam iudicio fieri potuit, adumbrare iussimus in studiosorum rei herbariæ gratiam.*

CETERVM *cum hac arbore cognationem habere videtur, quam Ouiedus Indicæ historiæ lib. 9. describit his verbis Latinè ex Italico expressis.*

Mangle historia.

MANGLE *arbor est inter eas quæ in occidentali India vulgo nascuntur selectissima, cùm ad ædificiorum fabricas, tum ad reliqua fabrilia opera. Crescit vliginosis locis, littore maris, & ripis fluminum torrentiúmque qui in mare dilabuntur: folia habet pyri maioribus foliis similia, crassiora tamen, & aliquantum longiora: siliquas duorum palmorum longitudinis aut maiores, crassásq;, Cassiæ solutiuæ fructui pares, fusci coloris, pulpam medullæ ossium similem continentes, qua Indi aliorum eduliorum penuria vescuntur: etenim satis amara est, salubrem tamen cibum esse ferunt. Ego eius nihilominus esu in morbum incidi, licet adeo delicati palati non sim, nec ab iis cibis abstinere in penuria soleam, quibus alios vesci video: imo etiam nulla vrgente penuria degustare soleo, vt commodius describere queam: eáque ratione hunc fructum degustaui, sed brutorum animantium & siluestrium hominum potius cibus est.*

Admiranda est eius natura, plurimæ enim simul crescunt,

crescunt, multine eius rami deorsum vergere & in radices conuerti videntur: nam præter plurimos quos erectos foliisque onustos atque ab inuicem seiunctos vt reliquæ arbores habet, multis etiam aliis cum crassioribus tum tenuioribus aphyllis sese ad aquam vsque demittentibus, & sub terra aut arena radices figentibus prædita est, qui vbi apprehenderint, alios ramos sursum vergentes proferunt: non enim minus firmiter hæret quàm primarius arboris truncus, sic vt arbor multis caudicibus simul connexis constare videatur, egregio sanè spectaculo, & singulari huius arboris natura.

CAROLI CLVSII ATREBATIS DESCRIPTIONES PEREGRINARVM NONnullarum Stirpium, & aliarum exoticarum rerum.

ARBOR FARINIFERA.

T noſtras in Garciam notas miraculo digna arbor finiit: ſic earum Stirpium, quas hi, qui Generoſum FRANCISCVM DRAKE *comitati ſunt, obſeruarunt, deſcriptiones, ab arbore, cuius natura admiratione non caret, auſpicabimur.*

Arboris fariniferę hiſtoria.

IN *Tarenate ergo inſula Æquatori proxima ad Arcticum polum vergente naſcitur arborea quædam planta, cuius truncus humanæ coxæ craſſitiem æquat, decem pedum altitudinem attingit, ſummo faſtigio in orbiculatum caput braſſicæ capitatæ inſtar extuberans, in cuius meditullio Natura quandam candidam farinam produxit ad illius inſulæ homines tenuioris fortunæ ſuſtentandos: eam etenim diligenter colligunt, deinde adfuſa, ſiue inſperſa potius modica aqua fermentant, pinſunt, & in formulas quaſdam coctili latere conſtantes immittunt longa ſerie, atque prunis accenſis circumquaque admotis & ſuperetiam impoſitis coquunt. Sunt verò ij panes ſiue placentæ interdum palmares, vnciali craſſitie, quibus illius inſulæ incolæ calidis & recenter coctis veſcuntur: at vbi indurruerunt tepida aqua macerantes pultis modo edunt. Inſipidi*

ARBOR

ſaporis eſſe, cùm deguſtarem, hic panis mihi viſus eſt: verùm iniecto piperis aut cinamomi momento cum ſaccharo, nonnullis deliciæ eſſe queat.

Eiuſmodi panis bina fragmenta qualia noſtri Morgani opera accepi, hac tabella exprimi curauimus.

CANCRI GRAMEN DEPASCENTES.

ANTE *quàm in ſuperiorem inſulam peruenirent, ad aliam quandam deſertam, & multis altiſſimis arboribus conſitam, aquationis gratia, & virium corporis fame afflicti reficiendarum cauſa appulerunt. In ea quum denſas ſiluas ingreſſi eſſent, plurimos maiores cancros tum prægrandes cammaros inuenerunt gramen depaſcentes, & in arborum vento diſiectarum cauis, aut ſub ipſis arboribus latitantes, quibus coctis & elixis famem, eos per multos dies prementem, auidè explerunt. Eos autem præter aliorum cancrorum morem in ſicco perpetuo verſari exiſtimãt: nam cùm multos, dum in ea inſula hæſerunt, aliquoties ad mare detuliſſent, atque in aquam abieciſſent, ſubitò effugere & ad paſcua regredi obſeruarunt.*

Canceri terreſtres.

Sita eſt ea inſula ſub ipſa æquinoctiali linea, inter Iauam maiorem & Moluccas, nomine quidem illis ignota, ſed quam à cancrorum iſtic maxima copia repertorum nomine Cancrorum inſulam nuncuparunt.

Cancrorum inſula.

FRVCTVS BERETINVS.

Beretini fructus hiſtoria.

IN *eadem inſula celſiſſimas inuenerunt arbores quercu maiores, foliis laurinis, craſſis, ſplendentibus, & minimè in ambitu ſerratis, quæ oblongiuſculum fructum ferunt, exiguis iligneis glandibus ſimilem, nullo tamen calyce, vt ipſi referunt, incluſum, cortice tenui cinereo, interdum atro, tectum, nucleum continentem oblongiuſculum, candidum, nullo (dum indurauit) manifeſto ſapore præ-*

pore præ-

pore præditum, tenui membrana tectum.

SIMILIBVS *arboribus abundat* Beretina *insula illi vicina, ad quam postea delati sunt: à cuius incolis illarum arborum fructum, quem prius non attigerant, edulem esse didicerunt. Eo deinde more leguminum elixo, aut in farinam contuso, & pultis modo cocto & inspissato, alterius cibi penuria cum in ea insula, tum in naui famem subleuarunt. Eam arborem etiam alunt omnes Moluccæ insulæ.*

Eum porro fructum, cuius iconem hac tabella exprimimus, cùm C. V. Dn. Richardus Garth Cancellariæ Londinensis Primicerius, vir insigni pietate & doctrina præditus, atque humanissimus, & optimè de me meritus, tum noster Morganus, mihi liberaliter communicarunt.

EORVNDEM *munere librum arboris habui tenuissimæ membranæ instar candidum, quo omnis generis scriptura perinde atque vulgari papyro excipi queat.* Papyrus ex Iaua.

Eum in

Eum in Iaua insula aliarum mercium permutatione Drake *comites acceperant.*

CACAO.

Cacao.

CELEBREM *etiam per vniuersam Americã multique vsus fructum, Peruanæ prouinciæ littora legentes, secum detulerunt* Cacao *appellatum, cuius cùm luculenta descriptio apud Benzonem extet, qui miles aliquot annis noui orbis prouincias peragrauit, ipsius verba, vti ab Vrbano Caluetone Latina facta sunt, hic subiicere libuit.*

Pomum Nicaraguæ.

IN *Nicaragua noui orbis prouincia pomi quoddam genus peculiare est, neque Hispaniolæ, neque vlli alteri Indiæ parti concessum. Pyri nostri specie ferme est, ligno interiore rotundo, nucis crassitudine, & dimidio amplius, optimi & iucundissimi saporis: arbor procera, exiguis foliis vestitur.*

Paradisus Mahumetis.

Hispani cùm primùm eam prouinciam subegerunt, propter vberrimam omnium rerum ibi repertam copiam, eam Paradisum Mahumetis nuncuparunt. Duo inter cetera fert hæc tellus nulli præterea Indiæ regioni concessa, excepta Guattimala, Hondurensis prouinciæ & Mexici finibus, totóq. nouæ Hispaniæ tractu. Vnum Pauonum quoddam genus est, qui in Europam translati vulgo gallinæ Indicæ vocantur. Alterum, id quod Cacauatæ *vulgo vocant, quod monetæ vsum illis præbet.*

Cacao historia.

Id fert arbor modicæ magnitudinis, nec nisi calido loco & opaco viuit. Simulac sole tactum est, contabescit: itaque fere in siluis vmbroso & humido loco seritur: neque id satis, sed iuxta eius generis arborem aliam editiorẽ plantant: quæ simulac adolescere cœpit, eius cacumen ita cõcinnant aptántque, vt adulta ea arbor Cacauatem *inumbrét, defendátque ita ab æstu, vt Solis radiis lædi non pos-*

non possit. Fructus amygdalarum specimen referens, siliquis quibusdam, velut cucurbitis, includitur, crassitudine & latitudine cucumeris, annuo spatio maturescit. Maturas eas vbi legêre, excussum folliculis fructum super storeis expassum ad solem exponunt, donec humorem exsudauerit.

CACAO.

Potũ ex eo confecturi, in testa fictili ad focum exsiccant: mox lapidibus, quibus pinsitur panis, contusum & cõmolitum, fusúmque in pateras (quæ cucurbitæ specie è certis arboribus per omnem Indiam enascuntur) paulatim aqua temperant, atque interdum paululo pipere, quali vulgo vtuntur, condiunt, eóque in potu vtuntur. Porcorum ea verius colluuies quàm hominum potio. Quum eam prouinciam peragrarem, plusquam integrum annum ab tali lora abhorrui: sed quũ mihi vini copia non esset, ne semper aquã bibere cogerer, alios imitari didici.

Ea cælia

Ea cælia sapore aliquantum amaro, satiat & refrigerat corpus, minimè tamen inebriat. hæc præcipua & carissima merx earum regionũ est: neque quidquam aliud Indi maiore in pretio habent, vbi quidem in vsu est. Hactenus Benzo.

Amygdalæ planè similis est hic fructus suo putamine exemptæ, membrana tectus tenui, nigra, nucleo, qui in binas aut ternas partes diuidatur, subfusco & cinereis venis distincto, adstringentis & ingrati gustus: quare non mirum est, si qui primùm degustant à potione ex eo confecta abhorreant, ego profectò puram aquam longè prætulerim. Eam tamen claris hominibus propinant, vt nos aromatites vinum solemus, referentibus iis qui pauculos fructus retulerunt, è quibus binos habui.

WINTERANVS CORTEX.

VVinterani corticis historia.

WILHELMVS *Winterus qui Generosum* FRANCISCVM DRAKE *ad Magellanicum vsque fretum comitatus est, nec vlterius progressus, nauim cui præerat in Angliam anno* 1579. *reduxit, collectum istic corticem retulit, viliori Canellæ tum substantia, tum colore non admodum dissimilem, plerumque tamen crassiorem, & parte externa vel cinereũ, vel aliquando etiam fuscum, & vlmei corticis modo scabrum, interna nonnunquam dissectum & multis rimulis hiantem vt tiliæ cortex, interdum etiam admodum solidum & durum, odore non ingrato, sed gustu perquam acri, & linguam faucésque non leuius vrente quàm piper.*

ILLIVS *facultates nullas exploratas habuit: sed eo, dum recens esset, partim melle condito, vt acrimoniam deponeret, partim resiccato & in pollinem trito, vt in eduliis canellæ aliorúmque aromatum vicem præberet, vsi sunt qui ea naui vehebantur. Postea tamen intel-*

WINTE-

lexi aduersus stomachacis siue scorbuti morbum, quo eorum nonnulli in illa nauigatione affecti fuerant, optimo successu vsos esse.

PLVRIMVM *mihi accedere videtur ad Ligni aromatici corticem, cuius D. Monardes in Simplicium historia meminit, tametsi singularem illam odoris fragrantiam, quam suo cortici tribuit, in hoc deprehendere non potuerim.*

DRAKENA RADIX.

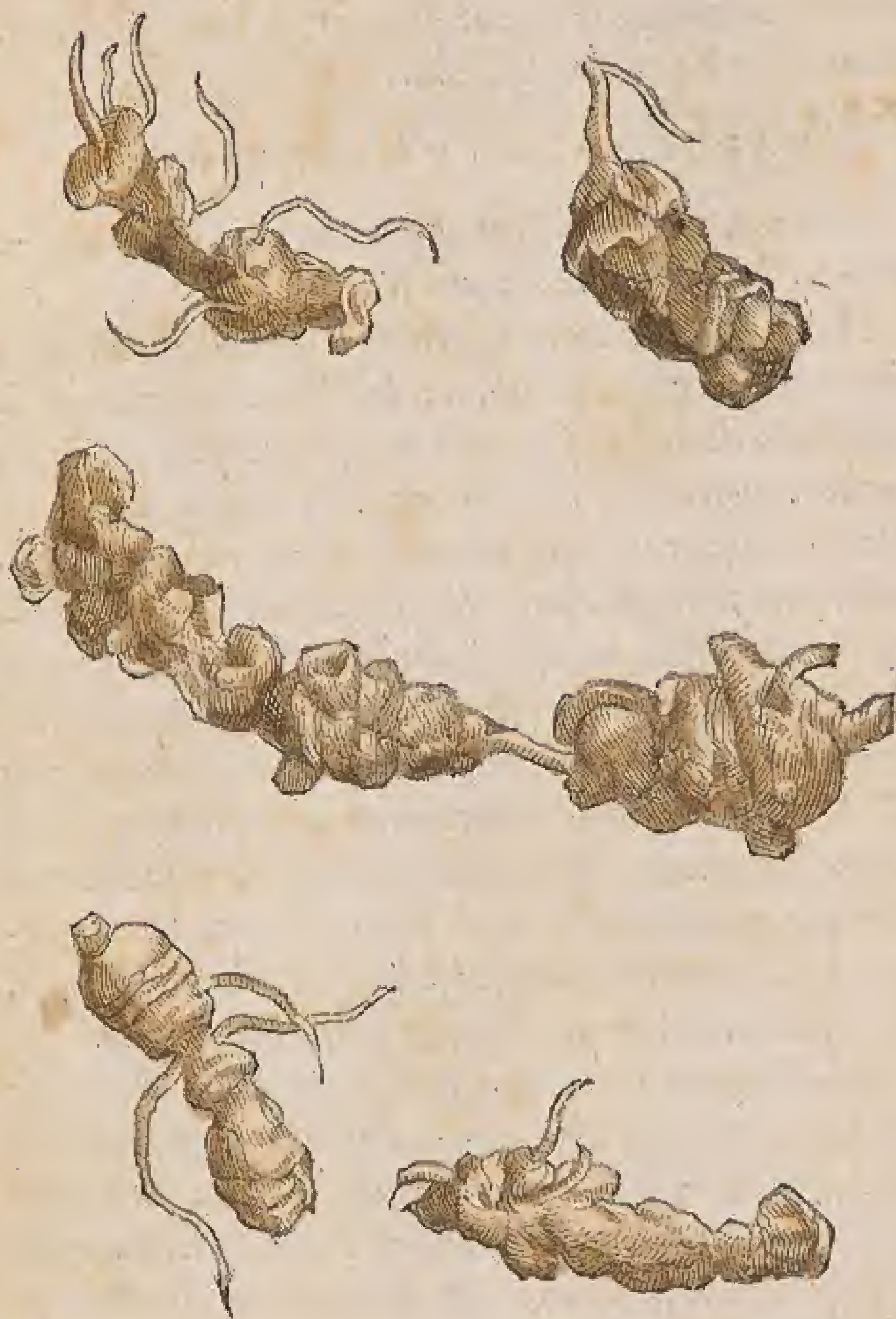
Drakenę radicis historia.

SEMVNCIALI *plerunque crassitudine prælongáque hæc radix est, subinde in nodos & inæqualia capita extuberans, & in summis capitibus, veluti è crassis squammis contexta, Dentariæ enneaphylli (quam in Pannonicis describo) modo, foris nigricans, & rugosa duráque cùm resiccata est, intus alba: fibris tenuibus sparsim nascentibus prædita, interdum maiusculis fractúque contumacibus, è quibus alij nodi dependent: nullo manifesto odore pollere deprehendi: sed gustu nõnihil adstringente & linguam exsiccante initio esse videtur, deinde diutius præmansa, tenuem suauémque acrimoniam in ore relinquit.*

MAGNAM *affinitatem habere videtur cum Radice S. Helenæ, de qua D. Monardes in lib. Simplicium è nouo orbe delatorum. Sed cùm M. Eliot qui* Dn. Drake *comes fuit, Hispanos in Peru maximo in pretio habere, nec pretio redimi posse referat, ab iisque didicisse folia præsens venenum esse, ipsam autem non modo illius, sed reliquorum etiam venenorum antidotum esse, atque cor & vitales facultates roborare, si pollinis modo trita, manè ex pauxillo vino albo hauriatur; ex aqua verò febris ardores mitigare: Earum facultatũm ratione, valde conueniret cum Radicibus venenis aduersantibus, de*

quibus

DRAKENA RADIX.

quibus eodem libro Monardes: in his tamen aromaticum saporem & caloris gradum desidero quem iis radicibus tribuit.

IPSE Drake *sanè, cùm mihi eas quas hîc exprimo, cum Peruano lapide Bezar donaret, summæ esse æstimationis apud Peruanos asserebat.*

VARII FRVCTVS PEREGRINI.

DONATI *mihi sunt ab amicis, cùm Londini essem anno* 1581. *peregrini aliquot fructus.*

I. HORVM *maior ex eo genere est, quod in Annotatiuncula ad caput* 26. *lib.* 1. *Historiæ Aromatum secundo loco descripsi; sed longè amplior, vtpote qui ternas vncias longitudine superet, crassitie vnam, altitudine duas fere æquet, alioqui forma & colore eidem planè similis: nempe crasso cortice seu putamine constans, inferiore parte sessili, rugoso, scabróve & cinereo, superna autem & gibba, læui, subrufo, vel potius spadiceo, ita vt animalculum duro corio tectum videatur: prægnans est, & nucleum intus cõtinet duas vncias longum, vnam latum, geminum, extima parte simul cohærentem, tenui cinereaq; membrana tectum, materie firma vt amygdalæ aut castaneæ recentes, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prædita, & gustu non ingrato.*

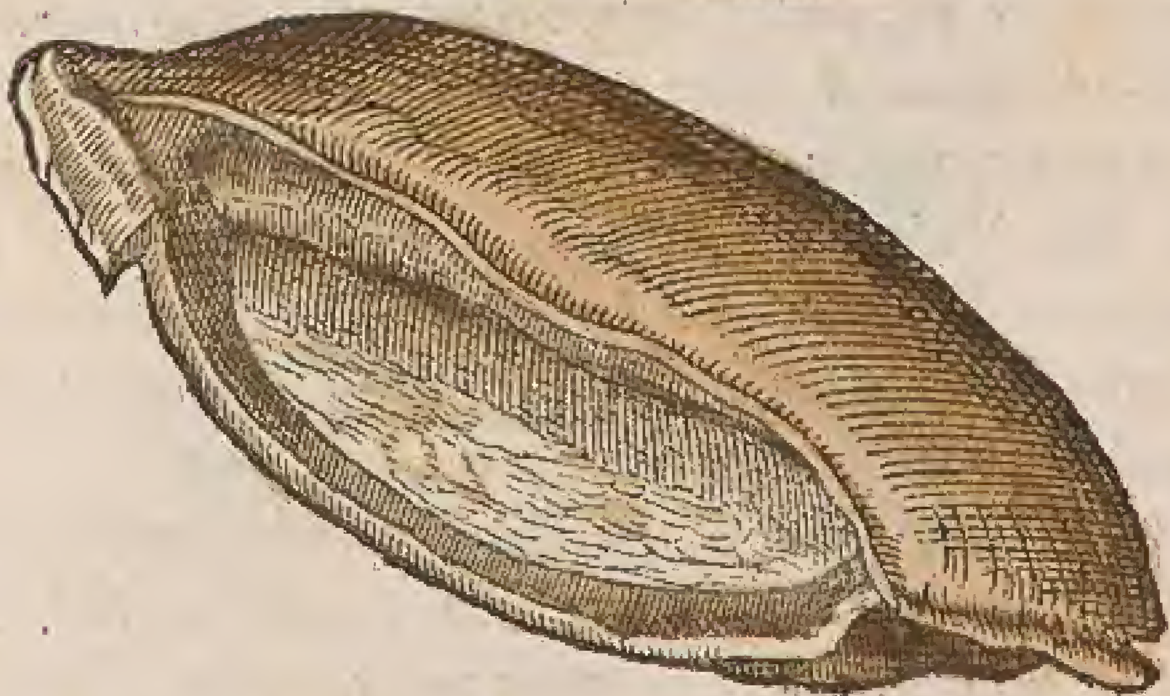
Balsami fructus. *Eum accepit Lusitanus quidam mercator Petrus de Frias nuncupatus à prouinciæ Peru Prorege, pro fructu illius arboris in nouo orbe nascentis, ex qua Balsamum elicitur, cum ipso Balsami oleo. Verùm, si D. Monardes descriptioni credendum est, longè minor est Balsami fructus. Consule finem capitis* 8. *ipsius Hist. Simplic. ex nouo orbe delatorum, quam pridem Latinam fecimus.*

II. ALTER *nucis iuglandis fere magnitudine est, extima parte latiusculus, totus rugosus, atque vt nucis iu-*

BALSAMI FRVCTVS.

glandis putamen inæqualis, niger, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima & cinerea tectus: leuis est & minimè ponderosus, tametsi admodum solidus sit, & saxea duritie præditus, nec minus in aqua subsidat quàm lapis: confractus, crasso durissimóque cortice constare deprehenditur, & nucleum candidum, succulentum, grati saporis, iucundíque odoris, oleum fere macis referentis continere, in binas partes sectum & tenui candidáque membrana diuisum, alia insuper paullo crassiore firmioréque inclusum.

Eiusmodi ante plurimos annos Antuerpiæ inter aromata inuentos memini.

III. MAGNAM *similitudinem habet* Tertius *cum* Prima *nuce in Adnotationibus ad 26. cap. 1. lib. Hist. Aromatum descripta, sed paulo minor est, angulosus, niger, crassioribus quibusdam firmísque villis ipsi incumbentibus & firmiter inhærentibus obseptus, altera parte tribus foraminum vestigiis insignitus, quorum tertium maiusculum est & infra spectat: præduro putamine constat & prægnans est, nam concussus crepitat & sonitum edit.*

IIII. QVARTVS *nucis auellanæ magnitudine, & eiusdem colore, putamine duro, veluti in duas partes diuiso, nucleum intus continens.*

Similes aliquando Granatæ in Hispaniis accepi ab Ill. Dn. Didaco ab Stuniga, *recens ex Aphrica* (el peñon de Velez *arce ab Hispanis occupata*) *delatos, nucleum continentes album, dulcem: quas ad Vnguentariæ nucis genus aliquod referendas existimabam.*

V. QVINTVS, *duntaxat nucleus est suo putamine siue cortice exemptus, firmus, tenui membrana fusca & multis venis distincta, firmitérque ipsi nucleo inhærente tectus: ipsa materies firma est, candida, pulpæ nucis Indicæ siue*

VARII FRVCTVS.

dicæ siue Cocci similis, nullo quidem odore prædita, sed satis grato sapore. Calidum in primo gradu, aut secundi initio arbitror.

VI. SEXTVS, orbiculari fere rotunditate & tanquam torno elaboratus est, ouo passerino minor, flauus omni ex parte, nisi in altera extremitate subfusca macula insignitus esset, solidus, lapideaque duritie, & in aqua subsidēs.

Priores quinque à Iacobo Gareto iuniore Aromatario, viro integerrimo accepi: Sextum ab humanissimo doctissimóque viro Dn. Ioanne Ritzio Ser^{mæ} Reginæ Angliæ Elizabethæ pharmacopœo, qui multis beneficiis dum Londini essem me affecit. Eum verò à C. V. Nicolao Rassio accepisse fatebatur.

AT postquam Viennam rediȷ, inter multos exoticos fructus, quos, vt alia pleraque rariora, suis capsis inclusos adseruo: alios inueni quos à nemine adhuc descriptos existimo. Rem itaque minimè ingratam studiosis me facturum arbitratus sum, si illorum breues descriptiones, atque icones superioribus adiicerem.

PRIOR, Alteri iam memorato non admodum dissimilis est, sed minor, & ponticam nucem non excedens (tametsi iuglandi fere æquales videre meminerim) læuis, splendens, cinerei coloris, & saxea duritie præditus, licet in aquam demersus supernatet, inæqualis aliquantulum, & compressus, vti pisa quæ in eadem siliqua nata sese mutuò contigerunt.

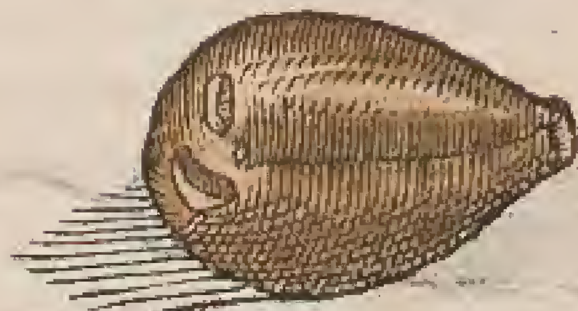
ALTER oualis, Iudaico lapidi magnitudine par, & eius formam exceptis striis pulcerrimè exprimens, ex rufo nigricantis coloris est, vt maiores nonnullæ gallæ, leuis, & aquæ impositus supernatans, duro putamine constans, ac nucleum continens.

TERTIVS illo minor, & mediocrem nucem auellanam

·I·

·II·

·III·

·IIII·

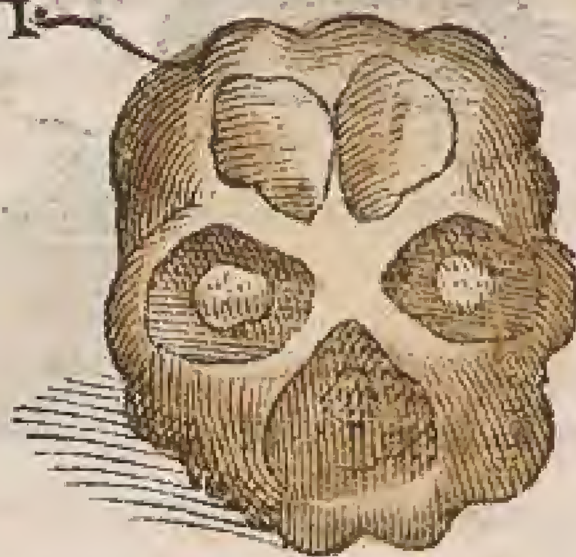

·V·

·VI·

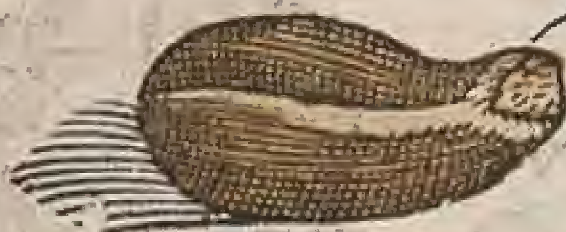

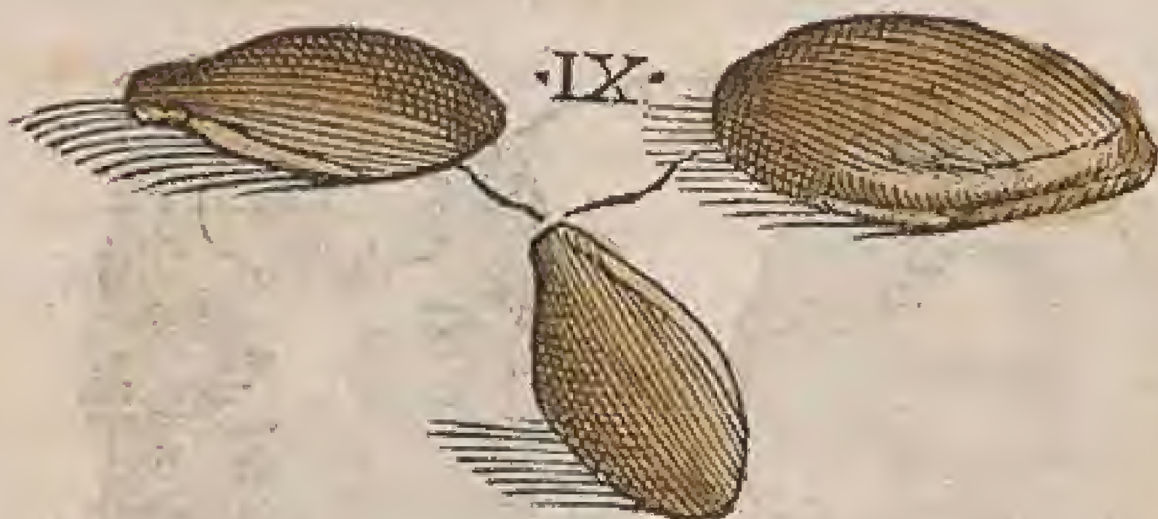

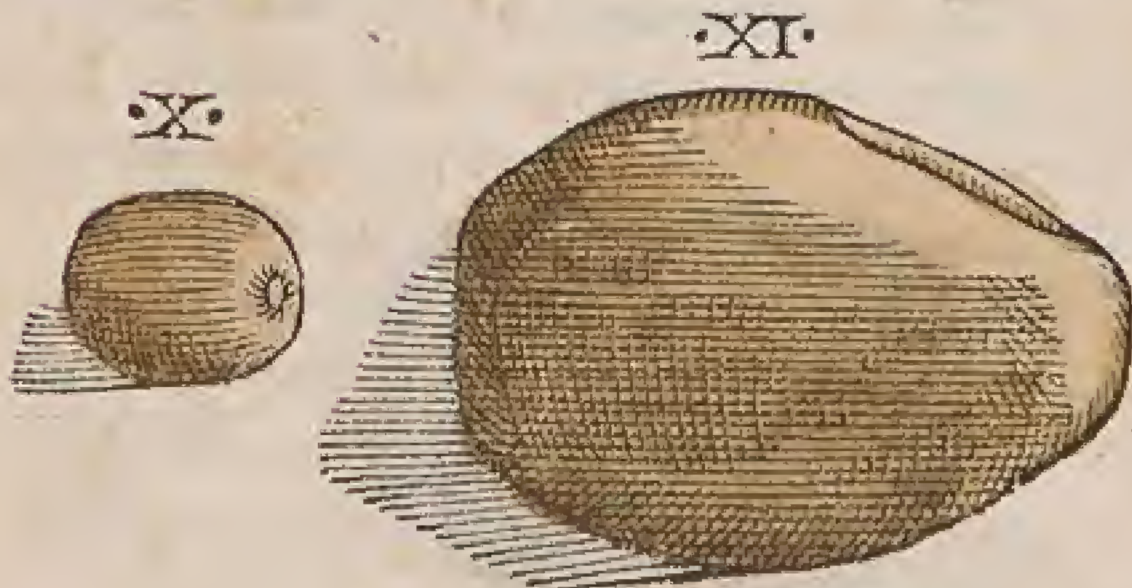
·VII·

·VIII·

·IX·

·X·
·XI·

nam non excedens, orbicularis fere, nisi infima parte paulo angustior in triangularem veluti cuspidem desineret, colore alteri similis est, &, tametsi leuis, in aqua subsidens & imum petens, duro crassóque putamine constat, & nucleum candidum tenui fusca membrana tectum continet.

Vtrumque hunc anno humanæ salutis 1579. *Londini nactus sum à nostro H. Morgano, qui ex ea Nigritarum in Aphrica regione quæ vulgo Guinea appellatur, & circiter quinque gradus ab æquatore distat, eodem anno delatos asserebat: eam ob causam initio subsequentis anni, maiorem vnum, & minores duos, quorum alter suo putamine exemtus erat, terræ in fictili credidi: sed neuter natus est, quemadmodum nec sequentium nonnulli, quos cùm in Belgio, tum hîc terræ commisi.*

QVARTO *sphærica pene est figura, magnitudo fere vncialis, putamen crassum admodum & durum, perpetuis tuberculis vndique obsitum; coloris flauescentis, linea eminentiore transuersum secante, quam, vt in iuglandibus, putaminum coniunctionem & commissuram esse arbitror.*

QVINTO *plane sphærica est forma, magnitudo vulgaris globuli bombardici, putamen eiusdem cum superiore coloris, & perpetuis similiter tuberculis, at non adeo crassis obsitum, nulláque linea cinctum.*

SEXTVS, *officinarum Nuce vomica maior est, planus idem atque similis coloris, nempe cinereus, superna parte paulo eminentior, & in ambitu quodammodo sinuosus, infima verò, quinque grana inter se disiuncta, & veluti ipsi impressa ostendens, mespilorum setaniorum ossiculis non valde absimilia, quæ exemta, satis alta lacunarum vestigia relinquunt. Totus lignea duritie præditus est.*

SEPTIMI *forma etiam plana est, sed à superiore discrepans, rugosa & nonnullis locis intumescens, color ex cinereo nigricans, qualis in nonnullis* Cajous *fructibus, quorum iconem & historiam libro Aromatum cap. de Anacardio dedi. Is per medium sectus nulla grana, sed splendentem quendam nigrúmque succum iam concretum & induratum duntaxat continere deprehenditur: itaque inter fructus potius vitia, quàm inter fructus numerandum censeo.*

Hos omnes cum Acaciæ veræ siliquis & seminibus, paruis quibusdam conchyliis, & aliis quisquiliis in Piperis *repurgatione & delectu aliquando inuentos memini. Sequentes verò olim nouo orbe delatos ex Hispaniis accepimus.*

OCTAVVM, *Pinei alicuius generis nucleos esse existimo, adeò nostratis pineæ nucis siue strobili nucleos referunt, licet plerumq. nostris sint & longiores & crassiores: durum similiter putamen & idem color.*

IN NONO *quædam est varietas: nam alter altero maior & amplior est, licet color & forma propemodum eadem. Planus est & oblongiusculus, altera parte latior, altera angustior, glaber & læuis, totus fusci aut interdum spadicei coloris, nisi linea quædam candicans, qua parte suo fructui adhæsit (nam altero inclusus fuisse videtur) varium faceret: prægnans est, & sonitũ edit.*

Hi duo pepitas del Peru, *id est, acinorum Peruanorum nomine insignes missi fuêre.*

DECIMVS *Cassiæ solutiuæ, aut Ceratiorum semen magnitudine æquat, cui etiam forma persimilis est, sed tumidior aliquantum, & colore differens, qui in hoc egregiè rubet vt in Oxyacanthæ fructu, solidus & durus, atque in aqua subsidens & imum petens: siliqua aut alio fructu inclusum fuisse arbitror.*

Eum no-

Eum nomine Mates *accepi.*

POSTREMVM *locum occupabit Phaſiolus ille colore* Macounæ *ſimili, hoc eſt, ex ſpadiceo nigricante, ſed planiore longioréque forma, hilo non admodum magno, cuius ad Epiſtolam Petri de Oſma Nicolao Monardes inſcriptam, poſtrema editione memini, quique Diuo Maximiliano* II. *felicißimæ memoriæ Cæſari ex Hiſpaniis miſſus fuit* Haba de India muy larga, *id eſt, Fabæ Indicæ prælongæ nomine. Aqua merſus imum petit.*

FINIS.

ANTVERPIAE

EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS, ARCHITYPOGRAPHVS, ANNO CIↃ. IↃ. LXXXII. MENSE FEB.